

กระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 *
TEACHING SUPERVISION PROCESS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS
UNDER THE NARATHIWAT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA
OFFICE 2

ฮัมดัน มาหามะ¹ และ พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ²

Hamdun Mahamah¹ and Phimpawee Suwanno²

¹⁻²หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹⁻²Master of Education Program in Educational Administration Yala Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: danareen.dy@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 มิถุนายน 2568; วันแก้ไขบทความ 6 มิถุนายน 2568; วันตอบรับบทความ : 8 มิถุนายน 2568

Received 1 June 2025; Revised 6 June 2025; Accepted 8 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา 2. เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามกับผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 348 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย 2) ศึกษาแนวทางการกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารการศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) และการวิเคราะห์เนื้อหา

Citation:

* ฮัมดัน มาหามะ และ พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ. (2568). กระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(3), 751-771.

Hamdun Mahamah and Phimpawee Suwanno. (2025). Teaching Supervision Process Of Educational Institutions Under The Narathiwat Primary Education Service Area Office 2.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(3), 751-771.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา

1) สถานศึกษามีความต้องการจำเป็นตามลำดับสำคัญ ดังนี้ การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน ($PNI_{\text{modified}} = 0.226$) การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน ($PNI_{\text{modified}} = 0.173$) การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน ($PNI_{\text{modified}} = 0.157$) และการประเมินผลการนิเทศการสอน ($PNI_{\text{modified}} = 0.145$)

2) แนวทางกระบวนการนิเทศการสอน ประกอบด้วย (1) สถานศึกษาควรสำรวจปัญหาความต้องการ วิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการวางแผน กำหนดเป้าหมายการนิเทศการสอน ร่วมกันการวางแผนกำหนดขั้นตอนและกิจกรรม และจัดทำเครื่องมือในการนิเทศการสอน (2) สถานศึกษาควรชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและเข้าใจ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาดูแลให้คำปรึกษาในการดำเนินการ (3) สถานศึกษาควรประชุมสะท้อนผลหลังการนิเทศ ผู้บริหารและผู้นิเทศให้ข้อมูลที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ได้แนวทางในการปรับปรุงการสอน (4) สถานศึกษาควรกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินผล นำข้อเสนอแนะไปใช้เพื่อวางแผนปรับปรุงและพัฒนางานนิเทศการสอนต่อไป

คำสำคัญ: นิเทศการสอน, กระบวนการนิเทศการสอน, ความต้องการจำเป็น

Abstract

This research aimed to 1) study priority needs in teaching supervision process of educational institutions, and 2) explore the guidelines for teaching supervision process of educational institutions. The research was conducted in two phases including 1) to study priority needs in teaching supervision process of educational institutions, collected quantitative data using a questionnaire with 348 administrators and teachers obtaining through a simple random sampling technique, 2) to explore the guidelines for teaching supervision process of educational institutions, collected qualitative data through in-depth interviews with five educational administrators and teachers. The statistics used were mean (\bar{X}), standard deviation (SD), Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) and content analysis.

The research findings showed that priority needs in teaching supervision process of educational institutions were 1) educational institutions'

priority need were as follows: reflection after teaching supervision ($PNI_{\text{modified}} = 0.226$), planning and designing teaching supervision ($PNI_{\text{modified}} = 0.173$), implementing teaching supervision ($PNI_{\text{modified}} = 0.157$), and evaluating teaching supervision ($PNI_{\text{modified}} = 0.145$), 2) the guidelines for teaching supervision process consisted of (1) educational institutions should survey problems and needs, analyze data for planning, jointly set teaching supervision goals, plan steps and activities, and develop teaching supervision tools, (2) educational institutions should clarify objectives to all stakeholders for their awareness and understanding, supervise and monitor operations, and school administrators provide guidance during implementation, (3) educational institutions should conduct post-teaching supervision reflection meetings, where administrators and supervisors provide constructive and beneficial feedback for teaching improvement, and (4) educational institutions should set clear evaluation criteria, provide opportunities for personnel to participate in the evaluation, and utilize suggestions for future improvement plan, and development of teaching supervision.

Keywords: Teaching supervision, Teaching supervision process, Priority needs

บทนำ

นโยบายการศึกษาของไทยได้ให้ความสำคัญกับการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่กำหนดให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกระบวนการนิเทศและติดตามอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ต่อมาแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาระบบนิเทศการศึกษาและการสอนในสถานศึกษาทุกสังกัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการนิเทศการสอนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายระดับประเทศสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และปัจจุบันการศึกษามีนโยบาย "การศึกษาวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ" ให้ความสำคัญกับการพัฒนา

ระบบนิเทศที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

การนิเทศการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมการสอนของครูที่เข้าร่วมกระบวนการนิเทศอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่าการเพิ่มขึ้นของการใช้คำถามระดับสูง และการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (นิตยา ทองไทย, 2562)

สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาของแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากรายงานผลการนิเทศของหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมีความแตกต่างกัน มีทั้งปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนิเทศ การนิเทศยังขาดความต่อเนื่อง และความเป็นเอกภาพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ส่งผลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความต้องให้มีการพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็งและต่อเนื่อง (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2567) และจากรายงานผลการจัดการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนทุกระดับชั้นจนถึงการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในภาพรวมมีคะแนนไม่ถึงร้อยละ 50 ในทุกกลุ่มสาระและทุกชั้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, 2566) เป็นภาพสะท้อนจากการดำเนินงาน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมพัฒนาการนิเทศการสอนที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียน การสอนของครูผู้สอน และเพื่อแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ความต้องการจำเป็นกระบวนการ นิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการสอนภายในของสถานศึกษาที่จะนำไปใช้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านการจัดการเรียน การสอนอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

กระบวนการนิเทศการสอน นักวิชาการหลายท่านได้เสนอความหมายของกระบวนการนิเทศการสอนไว้ เช่น โคแกน (Cogan, 1973 อ้างถึงใน เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2561) ได้เสนอไว้ว่า วงจรการนิเทศ (The cycle of supervision) โดยแบ่งการนิเทศเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศ 2) การวางแผนร่วมกับครูและผู้นิเทศ 3) การกำหนดกลยุทธ์ในการสังเกตผู้นิเทศจะต้องกำหนดเป้าหมาย 4) การสังเกตการสอน 5) การวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน 6) การวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ 7) การประชุมปรึกษาหารือ และ 8) การปรับปรุงแผน จูไรรัตน์ สุตรุ่ง, (2559) ได้เสนอขั้นตอนกระบวนการนิเทศการสอนไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศการสอน 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การสร้างสื่อและเครื่องมือเพื่อการนิเทศ 4) การปฏิบัติการนิเทศ และ 5) การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ พาสนา ชลบุรีพันธ์ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศการสอน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศการสอนและผู้รับการนิเทศในการให้ความช่วยเหลือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยกระบวนการนิเทศการสอน ได้แก่ จัดทำข้อมูลสารสนเทศ วางแผนการนิเทศการสอน ใช้สื่อเครื่องมือและเทคโนโลยี จัดกิจกรรมการนิเทศการสอน ประเมินผลการนิเทศการสอน กลิกแมน, กอร์ดอน และ รอส-กอร์ดอน (Glickman, Gordon & Ross-Gordon, 2018) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ ดังนี้ 1) การประชุมก่อนการนิเทศการสอนร่วมกันกับครู 2) การสังเกตการสอน 3) การวิเคราะห์และติดตามผลการสังเกตการสอน และร่วมกันวางแผนการประชุมกับครู 4) การร่วมกันประชุมกับครูภายหลังการสังเกตการสอน และ 5) การวิเคราะห์และพัฒนากระบวนการนิเทศการสอน วชิรา เครือคำอ้าย และชวลิต ขอดศิริ (2562) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศ ชื่อว่าดับเบิลพีแอลซีเอ พลัส (PPLCA Plus) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ หลักการเงื่อนไขสำคัญ และองค์ประกอบของรูปแบบ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมความรู้ก่อนการ

นิเทศ (Preparing : P) 2) ขั้นวางแผนและออกแบบการนิเทศ (Planning : P) 3) ขั้นเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนในการปฏิบัติการนิเทศ (Learning and Sharing : L) 4) ขั้นการนิเทศด้วย กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring : C) และ 5) ขั้นสะท้อนคิด หลังการนิเทศ (After Action Review : A) อนงค์นาถ เคนโพธิ์ (2562) ได้เสนอรูปแบบการ นิเทศ ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการก่อนสังเกตชั้นเรียน 2) ขั้น สังเกตชั้นเรียน 3) ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดำเนินการ และ 4) การประเมินสู่การพัฒนา ญัฐสิริรา นันทศิริรัตน์ (2565) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศการสอน ประกอบด้วย 1) การ ประชุมเพื่อวางแผน 2) การดำเนินการนิเทศการสอนตามแผนงานที่กำหนดไว้ 3) การ ประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการสังเกตการสอน และ 4) การประเมินผลการนิเทศ สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 (2566) ได้ดำเนินการนิเทศ โดยมี กระบวนการนิเทศการสอนแบบ “NARA2R” ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และ ความต้องการ (Need Assessment) 2) การปฏิบัติงานร่วมกัน (Act together) 3) การ เสริมแรง (Reinforcing) 4) การประเมิน (Assessment) 5) สะท้อนคิด (Reflection) และ 6) รายงานผล (Report) อภินันท์ สิริรัตนจิตต์, (2568) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศการ เรียนการสอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการส่งเสริม การพัฒนาวิชาชีพของครู โดยกระบวนการนิเทศการสอนประกอบ ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การเตรียมการ (Preparation) 3) การสังเกตการสอน (Classroom Observation) 4) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และ 5) การประเมินผล (Evaluation)

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการสอน หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการสังเกตและ พัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มี ประสิทธิภาพ จากการสังเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการนิเทศการสอนของนักการศึกษา สามารถกำหนดกระบวนการนิเทศการสอนออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) การวางแผนและ ออกแบบการนิเทศการสอน 2) การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน 3) การสะท้อนคิด หลังการนิเทศการสอน และ 4) การประเมินผลการนิเทศการสอน ดังนี้

1. การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน เป็นขั้นตอนดำเนินการให้บุคลากร ทุกท่านร่วมกันมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการตาม สภาพจริงที่ได้มาจากข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสำรวจความต้องการ ของครู นำมาวางแผน กำหนดแผนงานหรือ โครงการการนิเทศการสอนของสถานศึกษาอย่างเป็น ลายลักษณ์อักษร แต่งตั้งคณะกรรมการทำงานเพื่อประเมินผล และจัดทำคู่มือการ

ดำเนินการนิเทศการสอนของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนด ตลอดจนจัดสรรงบประมาณ ในการจัดทำสื่อและเครื่องมือในการนิเทศการสอนของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมและเพียงพอ

2. การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน เป็นขั้นตอนของการดำเนินการนิเทศการสอน การนำแผนงานหรือโครงการไปดำเนินการปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมการนิเทศการสอนร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือนิเทศ ดำเนินการประชุมชี้แจงผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศการสอนให้เข้าใจตรงกันถึงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจในการใช้สื่อและเครื่องมือการดำเนินการนิเทศการสอนของสถานศึกษา โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำกับดูแลให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินการนิเทศการสอนด้วยตนเอง โดยเป็นกันเองที่ดี ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และสถานศึกษามีการบูรณาการวิธีการกิจกรรม และกำกับ ติดตาม การดำเนินการนิเทศการสอนให้บรรลุเป้าหมาย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการที่เป็นอยู่ ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

3. การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน เป็นขั้นตอนของการดำเนินการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ หลังจากการนิเทศการสอนเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการนิเทศ เปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของตนเองและข้อมูลจากการสังเกตการสอนของผู้นิเทศก่อนการให้ข้อมูลย้อนกลับ แจ้งให้ผู้รับการนิเทศทราบถึงจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน จากนั้นนำเสนอแนวทาง วิธีการให้ครูนำไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และร่วมกันวางแผนสำหรับการนิเทศการสอนในครั้งต่อไปเพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง

4. การประเมินผลการนิเทศการสอน เป็นขั้นตอนการประมวลผลหลังจากดำเนินการนิเทศการสอนของสถานศึกษา เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน และนำผลการดำเนินการนิเทศการสอนของสถานศึกษาไปปรับปรุง และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินผลการนิเทศการสอน กำหนดวิธีการและเกณฑ์การประเมินผลโดยใช้

เครื่องมือการประเมินการนิเทศสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของสถานศึกษา และจัดทำรายงานผลการนิเทศการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อศึกษากระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 จำนวน 2,625 คน จากสถานศึกษา 117 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน +5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 348 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 38 ข้อ 1) การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน 15 ข้อ 2) การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน 9 ข้อ 3) การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน 7 ข้อ 4) การประเมินผลการนิเทศการสอน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบลิเคิร์ต (Likert scale)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามตัวแปรที่ศึกษา
2. สร้างแบบสอบถามตามขอบข่ายและเนื้อหาที่กำหนด โดยให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและนิยาม แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ แล้วนำแบบสอบถามฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยาม มีผลค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Tryout) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha's Coefficient) (Cronbach, 1970) ผลการหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .982 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา
2. ประสานติดต่อผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม โดยรวบรวมแบบสอบถามที่เป็นเอกสาร และ Google Forms ผ่านทางระบบ My-Office สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 ภายในเวลา 5 วัน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมดจำนวน 348 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบกลับ และจัดกระทำกับข้อมูล เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
3. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวัง ของกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา แล้วจัดลำดับของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยโดยใช้สูตร Modified Priority Index (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) สูตรคำนวณ ดังนี้

$$PNI_{\text{modified}} = (I-D)/D$$

เมื่อ I หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวัง (Importance)

D หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (Degree of success)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานวิชาการ จำนวน 2 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน จากสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา โดยนำประเด็นข้อคำถามจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความต้องการจำเป็นกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่มีค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) สูงที่สุด 3 อันดับแรก มาเป็นประเด็นข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ ในแต่ละด้าน ยกเว้นกระบวนการด้านการวางแผนและการออกแบบเท่านั้น จะนำประเด็นข้อคำถามที่มีค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) สูงที่สุด 6 อันดับแรกเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนความถี่ของรายชื่อของด้านการวางแผนและการออกแบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอแบบบรรยายเป็นแนวทาง

กระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า สถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในกระบวนการนิเทศการสอนตามลำดับสำคัญจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.226$ รองลงมา คือ การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.173$ การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.157$ และการประเมินผลการนิเทศการสอน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.145$ เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นที่ต้องดำเนินการมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน สถานศึกษานำข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการนิเทศการสอนของสถานศึกษามาใช้ในการวางแผน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.338$ 2) ด้านการดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน สถานศึกษาประชุมชี้แจงผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศการสอนของสถานศึกษาให้เข้าใจตรงกันถึงวัตถุประสงค์ และประเด็นในการสังเกตการณ์ระหว่างการสอน มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.262$ 3) ด้านการสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน สถานศึกษาจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ หลังจากริเทศการสอนเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการนิเทศ มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.391$ และ 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศการสอน สถานศึกษานำผลการดำเนินงานการนิเทศการสอนจากการให้ข้อมูลย้อนกลับของการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ มีค่า $PNI_{\text{modified}} = 0.267$

2. ผลการศึกษาแนวทางกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ที่มีความต้องการจำเป็นให้มีการดำเนินการมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรเก็บรวบรวม และวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจากผลการนิเทศปีที่ผ่านมา หรือจากข้อมูล

ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยปรึกษาหารือประชุมร่วมกัน เพื่อกำหนดเป้าหมายและวางแผนการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

2.2 การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรประชุมชี้แจงผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศการสอนของสถานศึกษาให้เข้าใจตรงกันถึงวัตถุประสงค์ และประเด็นในการสังเกตการสอนอย่างชัดเจนก่อนดำเนินการนิเทศการสอน โดยการประชุมร่วมกัน และชี้แจงให้ทุกฝ่าย เข้าใจตรงกัน ในเรื่องของ วัตถุประสงค์ วิธีการ ประเด็นในการสังเกตการสอน และแนวทางในการสะท้อนผล ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และสร้างบรรยากาศการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

2.3 การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรดำเนินการประชุมสะท้อนผลหลังการนิเทศ โดยเชิญผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครูผู้รับการนิเทศเข้าร่วม เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับที่ตรงไปตรงมาอย่างสร้างสรรค์ เสริมแรงจูงใจ สร้างความเข้าใจร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 การประเมินผลการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรนำผลจากการนิเทศการสอน และข้อเสนอแนะจากการให้ข้อมูลย้อนกลับ มารวบรวม วิเคราะห์เพื่อวางแผนปรับปรุงและพัฒนางานในนิเทศรอบถัดไป เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบรายบุคคลเพิ่มเติม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวที PLC เพื่อพัฒนาให้ตรงกับบริบทและความต้องการของครูผู้สอน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลในประเด็นที่น่าสนใจเรียงตามลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น ดังนี้

1. การสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรดำเนินการประชุมสะท้อนผลหลังการนิเทศ โดยเชิญผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครูผู้รับการนิเทศเข้าร่วม เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับที่ตรงไปตรงมาอย่างสร้างสรรค์ เสริมแรงจูงใจ สร้างความเข้าใจร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 มีความต้องการที่อยากให้มีการประชุมสะท้อนผลที่มีผู้บริหาร ผู้นิเทศ และ

ครูเข้าร่วมจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่การตัดสินหรือวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายเดียว ทำให้ครูรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา และต้องการรับคำแนะนำที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ที่จะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ฤทัยรัตน์ บุญมา และปิยพงษ์ สุเมตติกุล (2564) ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านองค์ประกอบและกระบวนการการนิเทศการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนวัดบางโปร้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการนิเทศการสอน ด้านที่มีค่าดัชนีการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในกระบวนการนิเทศการสอนที่มีสภาพปัจจุบันค่าเฉลี่ยมากในการสังเกตการสอน แต่มีสภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยน้อย เช่นเดียวกับ ศิริวิทย์ ปฐมชัยวาลย์, มาเรียม นิลพันธ์ และศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย (2567) ได้ค้นพบจากการศึกษา การนิเทศการสอน วิทยาศาสตร์ พบว่า การประชุมปรึกษาหลังการสังเกตการสอนเป็นขั้นตอนที่ครูและผู้นิเทศควรมาทบทวนข้อตกลงร่วมกันถึงเป้าหมายในการนิเทศ จากนั้นผู้นิเทศให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในการนิเทศ

2. การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรนำข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการนิเทศการสอนของสถานศึกษามาใช้ในการวางแผน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศที่ออกแบบจากข้อมูลจริงจะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้นในสถานศึกษานั้น สามารถจัดสรรเวลา ใช้ทรัพยากรบุคคล งบประมาณในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม และสามารถสร้างแผนพัฒนาระยะยาวที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับ นิตยา สัมพันธ์รักษ์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านองค์ประกอบและกระบวนการนิเทศการสอนของครูโครงการโรงเรียนสองภาษา โรงเรียนวัดยายร่ม (วัฒนราษฎร์รังสรรค์) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดได้แก่ การประชุมวางแผนก่อนการสังเกตการสอนเรื่องการจัดการเรียนการสอนสูงสุด แสดงว่าครูในโครงการโรงเรียนสองภาษามีความต้องการให้ผู้นิเทศให้ความสำคัญกับกระบวนการการประชุมวางแผนก่อนการสังเกตการสอนในด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมากเนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อตรงกับผู้เรียน จึงนับว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนก่อนทำการสอนทุกครั้ง เช่นเดียวกับ ศิริรักษ์ ศรีโสธารายางกูร

(2561) ได้ศึกษากระบวนการนิเทศการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 พบว่า การจัดประชุมเพื่อวางแผน การกำหนดพฤติกรรมมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูอธิบายพฤติกรรมที่ต้องการปรับปรุงหรือพัฒนา การกำหนดเวลาให้สอดคล้องกับความสะดวกของผู้นิเทศและครูผู้สอนกำหนดเครื่องมือใช้เครื่องมือที่ผู้นิเทศและครูผู้สอนยอมรับร่วมกัน ประเภทของเครื่องมือสังเกตการสอนที่ใช้ คือ แบบบันทึกพฤติกรรมการสอนโดยภาพรวม

3. การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรประชุมชี้แจงผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศการสอนของสถานศึกษาให้เข้าใจตรงกันถึงวัตถุประสงค์ ประเด็นในการสังเกตการณ์ในระหว่างการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาอาจมีความต้องการให้เกิดการสร้าง ความเข้าใจตรงกัน ระหว่างผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และประเด็นในการสังเกตการสอน ลดความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศ และยังช่วยให้ช่วยให้กระบวนการนิเทศการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของครูผู้สอนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ กฤตเมธ ธีระสุนทรไท (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นของครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าครูในสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นต่อกระบวนการนิเทศการสอนด้านการปฏิบัติงาน ดังนี้ มีการประชุมเพื่อทบทวนการปฏิบัติงานตามขั้นตอนและแก้ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการประชุมคณะผู้นิเทศและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ และผู้นิเทศทำการนิเทศโดยใช้สื่อนิเทศแทนการนิเทศด้วยตนเองในบางครั้ง เช่นเดียวกับ วิภาวี เรือนกฤษณา และผัสสรพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ (2562) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่า การดำเนินการนิเทศการสอนของโรงเรียนมีการนิเทศการสอนโดยใช้เทคนิคการสังเกตการสอน มีการดำเนินการประชุมก่อนการสังเกตการสอน เพื่อทำการนัดหมายล่วงหน้าก่อนการสังเกตการสอน โรงเรียนมีการกำหนดหัวข้อในการสังเกตการสอนในชั้นเรียน โดยเน้นการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู มีการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้รับการนิเทศ โดยบันทึกไว้ในแบบบันทึกการสังเกต

4. การประเมินผลการนิเทศการสอน สถานศึกษาควรนำผลการดำเนินงานการนิเทศการสอนจากการให้ข้อมูลป้อนกลับของการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนางานให้มี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การข้อมูลย้อนกลับของการประเมินมาปรับปรุง ช่วยพัฒนางานได้ต่อเนื่อง ทำให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันทีและเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศ และสร้างฐานข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรและวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ พาสนา ชลบุรีพันธ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่องรูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ด้านการประเมินผลการนิเทศการสอน ควรใช้รูปแบบการประเมินเพื่อพัฒนา เช่นการประเมินแบบมีส่วนร่วม สะท้อนคิดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาแก้ไขการปฏิบัติอย่างทันที่ทั้งที่ อาจเป็นเพราะว่าการประเมินผลการนิเทศการสอน มีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะสามารถคาดคะเนได้ว่า กิจกรรมนั้นๆ ถ้านำไปปฏิบัติแล้วจะบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใดหรือเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้วต้องปรับปรุงแก้ไขสิ่งใดบ้าง เช่นเดียวกับ ปิยาพัชร ศักดิ์สิทธิ์ (2562) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนของ โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 2 พบว่า ด้านการประเมินผลการจัดการนิเทศการสอน มีวิธีการประเมินผลการนิเทศการสอน ส่วนใหญ่เป็นการประเมินแบบเป็นทางการโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพราะการประเมินแบบเป็นทางการทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

ทั้งนี้จากการศึกษากระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ทำให้ได้แนวทางกระบวนการนิเทศการสอนที่สถานศึกษาควรนำไปเป็นแนวทาง ดังนี้

1. การวางแผนและออกแบบการนิเทศการสอน 1) ใช้ข้อมูลที่เป็นจริงในการวางแผน สถานศึกษาควรวางแผนการนิเทศการสอนจากสภาพปัญหา ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ และความต้องการของครู โดยการประชุมหารือร่วมกันเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน 2) ควรกำหนดเป้าหมายชัดเจน เป้าหมายการนิเทศถูกกำหนดไว้ในแผนงานของโรงเรียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้การนิเทศเป็นระบบและติดตามผลได้ 3) ครูทุกคนมีส่วนร่วม สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูทุกคนร่วมวางแผนการนิเทศ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาจนถึงออกแบบกิจกรรม เพื่อพัฒนาอย่างตรงจุด 4) ใช้สื่อและเครื่องมือเหมาะสม สถานศึกษาควรพัฒนาเครื่องมือและสื่อการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบท 5) ควรให้ครูผู้สอนร่วมแสดงความคิดเห็นโดยจัดเวทีระดมความคิด เช่น PLC หรือใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการเชิงลึกจากครู และ 6) สถานศึกษาควรกำหนดกิจกรรมขั้นตอนที่ชัดเจน วางแผนการ

นิเทศอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดกิจกรรม วิธีการ และการประเมินผล เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนได้จริง

2. การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการสอน 1) สถานศึกษาควรจัดการประชุมชี้แจงก่อนการนิเทศการสอน โรงเรียนจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการ ประเด็นการสังเกตการสอนล่วงหน้า เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และสร้างบรรยากาศนิเทศแบบเป็นมิตร 2) สถานศึกษาควรกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ มีคณะกรรมการติดตามการนิเทศ ใช้แบบฟอร์มรายงานผล และจัดประชุมสรุปผลทั้งทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้กิจกรรมเป็นไปตามแผน 3) ผู้บริหารควรให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารตระหนักให้คำปรึกษาเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะแก่ครูและผู้นิเทศ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. การดำเนินการสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน 1) ประชุมสะท้อนผลร่วมกัน สถานศึกษาควรจัดประชุมหลังนิเทศ โดยมีผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครูร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) สะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรใช้ภาษาที่ให้อภัย ไม่เป็นการตำหนิ เพื่อกระตุ้นครูให้พัฒนาการสอนด้วยตนเอง 3) แนะนำแนวทางที่นำไปใช้ได้จริง ผู้นิเทศควรให้คำแนะนำที่เป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรม สื่อ หรือเทคนิคการตั้งคำถาม เพื่อให้ครูสามารถนำไปปรับใช้จริงได้อย่างมีส่วนร่วม

4. การดำเนินการประเมินผลการนิเทศการสอน 1) สถานศึกษาควรนำผลการนิเทศการสอน และข้อเสนอแนะมาวางแผนปรับปรุงพัฒนา เช่น จัดอบรม นิเทศรายบุคคล และ PLC ให้เหมาะกับบริบทและความต้องการของครู 2) สถานศึกษาควรกำหนดเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ครอบคลุมทุกด้านของการเรียนการสอน เพื่อใช้ผลประเมินในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และ 3) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูและผู้นิเทศมีส่วนร่วมในการประเมิน ผ่านแบบประเมินและการสะท้อนผล เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและพัฒนาการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ 1) บริบทของเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ หรือข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทำให้มีความจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการนิเทศการสอนอย่างมีระบบและตรงตามเป้าหมายการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าครู ผู้บริหาร และผู้นิเทศมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างใกล้ชิด ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง

สนับสนุนการมีส่วนร่วม และเน้นพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) การปรับใช้แนวคิดทางวิชาการสมัยใหม่ เช่น การใช้ PLC การระดมความคิดเห็น การประเมินแบบมีส่วนร่วม และใช้เครื่องมือที่เป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงการนำทฤษฎีและงานวิจัยด้านการนิเทศมาใช้จริงในบริบทโรงเรียน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพของกระบวนการนิเทศ 4) การสนับสนุนจากผู้บริหารที่มีบทบาทอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การนิเทศ ไปจนถึงการสะท้อนผลและประเมินผล แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของระบบการบริหารในโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป

ผลการศึกษาค้นคว้าความต้องการจำเป็นกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า โรงเรียนมีความต้องการพัฒนามากที่สุดในด้านการสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน รองลงมาคือ การวางแผนและออกแบบการนิเทศ การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ประเด็นที่ต้องการพัฒนาที่สำคัญ เช่น การจัดประชุมร่วมกันหลังการนิเทศเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ การนำข้อมูลสภาพปัจจุบันมาใช้ในการวางแผน และการประชุมชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจตรงกัน ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการนิเทศการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประกอบด้วย 1) สถานศึกษาควรวางแผนและออกแบบการนิเทศ โดยการเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบัน กำหนดเป้าหมาย เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และจัดทำเครื่องมือที่ทันสมัย 2) สถานศึกษาควรดำเนินการปฏิบัติการนิเทศ โดยการประชุมชี้แจง การกำกับติดตาม และการให้คำปรึกษา 3) สถานศึกษาควรมีการสะท้อนคิดหลังการนิเทศ โดยการประชุมร่วมกันเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแบบสร้างสรรค์ และ 4) สถานศึกษาควรประเมินผลการนิเทศการสอน โดยการนำผลมาปรับปรุง การกำหนดเกณฑ์ชัดเจน และการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม แนวทางนี้เน้นการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอน การให้ข้อมูลย้อนกลับแบบสร้างสรรค์ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยพบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นด้านการสะท้อนคิดหลังการนิเทศการสอน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ศาสตร์และศิลป์ความเป็นผู้นำในการพูดเสริมแรงหรือให้กำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศหรือเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรในการปรับบุคลิกภาพด้านการสื่อสารเชิงบวกแก่บุคลากรทุกท่าน

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพิจารณากำหนดแนวทางหรือแนวนโยบายในการส่งเสริมการนิเทศการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายการนิเทศการสอน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนตามความต้องการของครูผู้สอน และสถานศึกษาควรจัดระบบการนิเทศที่ให้ความสำคัญกับการสะท้อนคิดหลังการนิเทศอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความจำเป็นสูงสุดในการพัฒนาการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการสอน เพื่อที่จะสามารถนำไปปรับใช้ตามบริบท

3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการนิเทศการสอน เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความสามารถของผู้นิเทศ หรือเจตคติของครูผู้สอนที่มีต่อการนิเทศการสอน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างบริบทกับผลลัพธ์ของการนิเทศการสอน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *นโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2565*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://moe360.blog/2021/06/30/education-management-policy/>.

- กฤตเมธ ชีระสุนทรไท. (2562). การประเมินความต้องการจำเป็นของครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดสมุทรปราการ. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2561). *การนิเทศการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). [เอกสารประกอบการสอน]. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุไรรัตน์ สูดรุ่ง. (2559). *การนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.
- ณัฐจิรา นันทศิริรัตน์ และคณะ. (2565). การวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร International Baccalaureate ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 14(3), 152-165.
- นิตยา ทองไทย. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(4), 278-293.
- นิตยา สัมพันธ์รักษ์ และปิยพงษ์ สุเมตติกุล. (2559). การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านองค์ประกอบและกระบวนการนิเทศการสอนของครูโครงการโรงเรียนสองภาษา โรงเรียนวัดยายร่ม (วัฒนราษฎร์รังสรรค์). *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 11(2), 251-261.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้นฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปิยาพัชร ศักดิ์สิทธิ์ และจุไรรัตน์ สูดรุ่ง. (2562). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนของโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 2. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 14(2), 1-11.
- พาสณา ชลบุรพันธ์ และคณะ. (2560). รูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดระดับการศึกษาพื้นฐาน. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(100), 246-260.

- ฤทัยรัตน์ บุญมา และปิยพงษ์ สุเมตติกุล. (2564). การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านองค์ประกอบและกระบวนการการนิเทศการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนวัดบางโพรงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 16(2), OJED1602046 (15 pages).
- วชิรา เครือคำอวย และชวลิต ขอดศิริ. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบที่เลี้ยงเพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 24(1), 121-135.
- วิภาวี เรือนกฤณา และ ผัสสพรพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ. (2561). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 13(3), 195-205.
- ศิริรักษ์ ศรีโสธารยางกูร. (2561). การศึกษากระบวนการนิเทศการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 13(3), 231-241.
- ศิริวิทย์ ปฐมชัยวาลย์ และคณะ. (2567). การนิเทศการสอนวิทยาศาสตร์. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี*, 4(1), 27-40.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *รายงานประจำปี 2566 (ANNUAL REPORT 2023)*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.niets.or.th/th/content/view/26078>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (2566). *แผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ปีงบประมาณ 2566*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.nara2.go.th/document/แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ2566>.
- _____. (2566). *รายงานผลการจัดการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.nara2.go.th/document/เล่มรายงานปี-2566>.
- _____. (2567). *ข้อมูลสารสนเทศประจำปีการศึกษา 2567*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.nara2.go.th/document/สารสนเทศ2567>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567 จาก <http://www.krusmart.com/teaching-national-strategy/>.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์นาถ เคนโพธิ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการนิเทศ*. การศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิรัตน์ สิริรัตนจิตต์. (2568). *คู่มือการนิเทศการเรียนรู้การสอน (ฉบับการใช้ PLC ร่วมปฏิบัติการในชั้นเรียน)*. เอพีบุค อินโฟเพรอนเนอร์.
- Glickman, C. D., Gordon, S.P., Ross-Gordon, J. (2018). *The Basic Guide to Supervision and Instructional Leadership*. 10th ed. Boston : Pearson Education.